EDUSKUNNAN KANSLIA **LAUSUNTO**
Pääsihteeri Maija-Leena Paavola **14.4.2021**

Tarkastusvaliokunnalle

Olen pyytänyt lausunnon valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan irtisanomisen vireille tulosta eduskunnan täysistunnossa, josta asiasta ei ole selkeää sääntelyä ja näin ollen on turvauduttava lain tulkintaan. Lausuntopyyntöni on liitteenä (liite 1).

Pyysin lausunnot edeltäjältäni Seppo Tiitiseltä, professori Olli Mäenpäältä ja professori Mikael Hidéniltä. Viimeksi mainitun kohdalla lausuntopyyntöni oli mennyt roskapostiin, joten olen käynyt hänen kanssaan asiaa läpi suullisesti. Hänellä on ollut mahdollisuus perehtyä Tiitisen ja Mäenpään kirjallisiin lausuntoihin.

Seppo Tiitisen mukaan irtisanomisen vireille panijoina voivat olla sekä tarkastusvaliokunta että kansliatoimikunta. Lisäksi asia voi hänen mukaansa tulla vireille eduskunnan työjärjestyksen 21 §:n mukaisella kansanedustajan aloitteella. Todettakoon, että Hidén suhtautuu viimeksi mainittuun vaihtoehtoon varauksellisesti. Mäenpää ei tätä vaihtoehtoa tuo omassa lausunnossaan esille. Tiitinen viittaa lausunnossaan myös vireillä olevaan rikostutkintaprosessiin, jonka yhteydessä voidaan tuomita lisärangaistuksena viraltapano.

Mäenpää ei pidä mahdollisena, että kansliatoimikunta toimisi valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan irtisanomisessa vireille panijana. Mäenpään mukaan sen sijaan tarkastusvaliokunta voi panna pääjohtajan irtisanomisen vireille. Keskeiset säännökset hänen tulkinnalleen ovat tarkastusvaliokuntaa koskevat PL 90 §:n 1 momentti, eduskunnan työjärjestyksen 31 a § ja eduskunnan virkamieslain 70 §:n 4 momentti. Myös PL 39 §:n 1 momentti on Mäenpään lausunnossa keskeinen.

Perustuslain 39 §:n 1 momentti on yleissäännös asioiden vireille tulosta eduskunnassa. Sen mukaan asia ei voi tulla vireille, ellei siitä ole säädetty perustuslaissa tai eduskunnan työjärjestyksessä. Tästä Mäenpää johtaa sen, että kansliatoimikunnan mahdollisuus laittaa asia vireille on poissuljettu.

Tässä kohden viittaan eduskunnan virkamieslain 70 §:n 4 momentin säännökseen, jossa valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan irtisanomisen ja virkasuhteen purkamisen rinnalla säädetään myös eduskunnan pääsihteerin irtisanomisesta. Mäenpään lausunnossaan esittämää perustelua seuraten pääsihteerin irtisanominen ei voisi tulla täysistunnossa lainkaan vireille, koska siitä ei ole säädetty perustuslaissa tai eduskunnan työjärjestyksessä eikä pääsihteerin irtisanomista tai virkasuhteen purkamista voida toisaalta johtaa minkään valiokunnan tehtävään vastaavalla tavalla kuin valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan kohdalla (PL 90 §:n 1 momentti ja eduskunnan työjärjestyksen 31 a §).

Sekä Tiitinen että Mäenpää tulkitsevat siis PL 90 §:n 1 momenttia irtisanomisen vireillepanon mahdollistavana. He katsovat pääjohtajan irtisanomisen sisältyvän lainkohdan käsitteeseen *merkittävä valvontahavainto, jonka tarkastusvaliokunnan tulee saattaa eduskunnan tietoon.* Vireillepano-oikeuden toteuttamistapa on täysistunnolle laadittava mietintö. Mäenpään mukaan tarkastusvaliokunta voi siis mietinnössään saattaa vireille pääjohtajan irtisanomisen tai virkasuhteen purkamisen edellyttäen kuitenkin, että irtisanomisen perusteet pohjautuvat valiokunnan tekemiin merkittäviin valvontahavaintoihin. Tällaisista esimerkkeinä Mäenpää tuo esille havainnot, että pääjohtajan toiminta on ollut selvästi virkavelvollisuuksien vastaista tai että pääjohtajan toiminta on merkittävällä tavalla heikentänyt luottamusta tarkastusviraston toiminnan asianmukaisuuteen ja riippumattomuuteen taikka olennaisesti vaikeuttanut valtion talousarvion noudattamiseen kohdistuvaa valvontaa.

Professori Hidén puolestaan ei hänen kanssaan käymieni keskustelujen perustella edusta kantaa, jossa tarkastusvaliokunnalle annettaisiin tällainen tehtävä PL 90 §:n 1 momenttia tulkiten. Hän on yksiselitteisesti sillä kannalla, että vireille paneva toimielin on kansliatoimikunta, jolle tällainen tehtävä luontevimmin hänen mielestään kuuluu, kun ajatellaan kansliatoimikunnan tehtävää ylipäätään virkasuhdeasioiden käsittelijänä ja eduskunnan virkamieslain soveltajana. Hän ei siis ulota tarkastusvaliokunnan toimivaltaa pääjohtajan irtisanomisen vireillepanoon tai virkasuhteen purkamiseen. Hänen mukaansa tästä pitäisi säätää erikseen eikä tarkastusvaliokunnan merkittävä valvontahavainto voi johtaa esitykseen pääjohtajan irtisanomisesta tai virkasuhteen purkamisesta.

Valiokunta voi hänen mukaansa mietinnön perusteluissa tuoda esille pääjohtajan toimintaan liittyviä havaintojaan ja pyörein muodoin ja sanakääntein viestittää, että valmisteluun, joka tähtäisi pääjohtajan aseman virkamiesoikeudelliseen arviointiin eduskunnan virkamieslain 28 §:n ja 70 §:n 4 momentin soveltamiseksi, tulisi ryhtyä.

Virkamiesoikeudellisen arvion siitä, täyttyvätkö irtisanomisen tai virkasuhteen purkamisen edellytykset tekisi ensi vaiheessa kansliatoimikunta, jonka antama lausunto toimisi vireillepanoasiakirjana ja viime vaiheessa asiaa arvioisi täysistunto, joka tekee lopullisen päätöksen asiassa.

Olen itse taipuvainen samalle kannalle kuin professori Hidén.

Kansliatoimikunta on eduskunnassa eduskunnan virkamieslakia soveltava toimielin, joka vireille panee myös eduskunnan pääsihteerin irtisanomisen ja virkasuhteen purkamisen, josta siitäkään ei ole selkeää säännöstä. Rinnastaisin siis menettelyllisesti keskenään näiden kahden virkasuhteen irtisanomisprosessin.